שלום אש

בייע ערציילונגען

פארלאג „קולטור־ליגע", ווארשע

קויפן און פארקויפן אין אמעריקע פארבאָטן.
לויטן פארלאנג פון אויטאָר—אלטע אָרטאָגראפיע.
געדרוקט אין 2000 עקזעמפלארן, ווארשע, 1924

דרוק. „הצפירה“, לעשנא 54

Copyright by Sholom Asch, New-York

SZ. ASZ — SZRYFTEN
Wyd. „KULTUR-LIGE“, Warszawa, 1924

DRUK. „HACEFIRA“, LESZNO 54

אינהאלט

נינאטשקא	7
די טויבען פון סקווער	25
די מלחמה מיט חיה רייצע	47
פארבארגענע בליקען	67
אַ מענש איז פארלוירען געגאַנגען	75
דער שליופער	83
מחותנים	89
צוויי הערבסטען	101
די שטימע פון מיין לייב	113
דער בלינדער וועכטער	119
גאָטס ברויט	124
אין שוואַרצוואַלד	131
מיוניך און אָפענהיים	153
ביים טייך רהיין	163
די עלטסטע שוהל אין דער וועלט	171
אין דער אַלטער דייטשער שטאָדט ראָטענבורג	185

די טויבען פון סקווער

(ערצעהלונג)

I

איבער דעם בעלעבטען סקווער פון לאָנדאָן, אויף וועלכען עס
שטעהט דער בעריהמטער דענקמאָל פון אַדמיראַל נעלסאָן, האָבען זיך פון
קדמונים=אָן אויפגעהאַלטען טויבען. די טויבען מאַכען זיך זייערע נעסטען
אין די הויכע געזימסען פון דעם וועלט=בעריהמטען קונסט=מוזעאום, די
נאַציאָנאַל גאַלעריי, וואָס שטעהט אין פראָנט פון סקווער, וואו עס איז
אויסגעהאַמערט פון שטיין די גרויסע פיגורען פון די גריכישע געטער
און געטינגם. די טויבען זשעגירען זיך נישט און מאַכען זיך זייערע היימען
צווישען די געטער, אפילו אונטער דעם הוט פון גרויסען אַדמיראַל, פון
דעם נאַציאָנאַלען העלד, האָבען זיי זייערע נעסטען. שוין אָבגערעדט, אַז
זיי בענוצען זיינע ברייטע שליפענע אַקסלען פאַר אַ גוט אָפרוה=פלאַץ נאָך
אַ גאַנצען טאָג אַרומלויפען.

איבער דעם סקווער וואָהנען די טויבען פון ווייטע, לאַנג=פאַרגעסענע
יאָהרען. די טויבען זענען אַזוי צוגעוואָהנט צו דער שטאָדט, אַז זיי
אַנטלויפען נישט פאַר די מענשען. זיי האָבען זיך אָפגעלערענט אַראָפּצו=
עסען פון מענשענס הענד, אָדער פון די קינדער, וועלכע די מאַמעס
ברענגען אַהין מיט קרישעלעך ברויט די טויבען צו שפּייזען. עס געפינען
זיך אַזעלכע „משוגעים“, וועלכע זאַמלען געלד אין די קירכעס פאַר שפּייז
צוליב די טויבען פון סקווער, און טראָגען זיי יעדען טאָג זייער טאָג=
טעגליכע חיונה. זיי זענען אַזוי צוגעוואָהנט צום רעש און געפילדער פון'ם
בעליעבטסטען סקווער פון שטאָדט, אַז זיי שטעלען זיך אויף די גרעסען,

אויף די מאָטאָרען פון די אויטאָבוסען, וועלכע לויפען אַדורך אין די הונדערטער צו יעדער צייט פון טאָג דורך דעם סקווער. זיי פליהען אַרונטער געדיכט אונטער די רעדער אויפצופיקען אַ ברעקעלע, אָדער שטעלען זיך אָפּ אויפ'ן טראָטואַר אין מיטען געדרענג פון די מענשען, פליהען פערביי די דורכאייַלענדע אויטאָמאָבילען און עס דאַכט זיך, אַז אָט־אָט ווערט די טויב איבערגעפאָהרען, ווערט די טויב צוקוועטשט אונטער'ן ראָד, צוטראָטען פון מענשען=טריט. אָבער עס טרעפט קיינמאָל נישט, אַז מען זאָל אַ טויב איבערפאָהרען, צוקוועטשען, צוטרעטען, אָדער עס זאָל ווער ען איינפאַלען אַ טויב צו כאַפּען. זיי זיינען אַזוי געניט, אַזוי איינגעוואָהנט צו דעם האַסטיגען רויש אין וועלכען זיי לעבען, אַז זיי מיידען־אויס דעם טויט פון פאַר די אויגען, און געהען=אַרוים פון אונטער די אויטאָמאָביל=רעדער אונבעריהרט.

דאָס רוב פון די טויבען זיינען טאַקע געבוירענע און אויסגעהאָדעוועטע אין סקווער. זייערע עלטערען האָבען זיי אויסגעבריהט אין די רעדער פון „זעאוס" רייטוואָגען, אָדער צווישען די שענע פיס פון „אַפּאָלאָ", וואָס איז אויסגעסקולפּטירט אין דעם גריכישען געזימס איבער דעם קינגס=מוזעאום, וואָס שטעהט אין סקווער. אַנדערע ווידער האָבען געזעהן דעם טאָג=שיין אין דעם הוט פון אַדמיראַלישען דענקמאָל, אָדער אויף די פּלייצעס פון „נאַציאָנאַלען העלד". אָפטמאָל מאַכט זיך, אַז אַ „זי" פון די סקווער=טויבען לאָזט זיך אַרוים פון שטאָדט און פערפיהרט אַן „ער" פון דאָרף אין שטאָדט אַריין. די פרעמדע טויב פּרואווט זיך איינלעבען מיט די שטאָדט=טויבען, אין רעש פון שטאָדט. טיילמאָל טרעפט, אַז אַזאַ פרעמדע טויב פון דאָרף געוואָהנט זיך ביסלעכווייז איין צום שטאָדט=לעבען, לערנט זיך אויס צו ליגען צווישען די אויטאָמאָבילען=רעדער. אָבער אין מעהרסטע פאַלען ווערען די פרעמדע טויבען פערשוואונדען. אָדער זיי פליהען צוריק אין די דערפער, פון וואַנען זיי זענען געקומען, אָדער מען געפינט זיי אין אַ פּאָר טעג אַרום צוקוועטשטע צווישען די רעדער פון די אויטאָבוסען, אָדער אויסגעמוטשעטערהייט פאַלען זיי אַראָפּ מיעדע פון הויכען פיעדעסטאַל, אויף וועלכען עס שטעהט די פיגור פון אַדמיראַל, און בעשפּריצען מיט זייער בלוט דעם טונקעלען פערשטויבטען מאַרמאָר פון דעם בעשטאַנד. נאָר קיינער בעמערקט עס נישט און קיינער זעהט דאָס נישט.

אַז עס קומט פֿאַרנאַכט, ווען די זון הויבט זיך אָן צו זעצען ערגעץ ווייט אונטער דער שטאָדט, און אין דער שטאָדט אַליין ווייסט מען נור דערפֿון, וואָס מען הויבט אָן אָנצוצינדען די גאַסען־לאָמפּען, בעהאַלטען זיך די טויבען אין זייערע נעסטען, זוכען שוץ צווישען די גריכישע „געטער“ און „געטינס“ פֿון מוזעאום־געזימס, אין דעם גרויסען הוט פֿון אַדמיראַל נעלסאָן. דענסמאָל הויבען זיך אָן איבער די טראָטואַרען פֿון סקווער צו בעווייזען זיך גאַנץ אַנדערע טויבען, נאַכט־טויבען אין געשטאַלט פֿון יונגע מיידלעך, אָנגעטאָן אין זעהר עלעגאַנטע קליידער, אויפֿפּאַלענד קורצע ספּאָדניצעס, פֿון וועלכע עס זעהען זיך אַרויס די לאַנגע געטאָקטע פֿיס, בעצויגען מיט פֿליישיג־קאָלירטע זיידענע זאָקען, אין שוואַרץ קאָלירטע גריכישע שיכלעך, און הויכע, ברייט־רונדיגע מיט שפּיצען בעזוימטע קאַפּעליושען, פֿון וועלכע עס קוקען אַרויס שוואַרצע אויגען, קאַרשען־אויגען, בלויע סאַפּירען און בורשטין־שיינענדע קאַרע אויגען, און רייצען און ציהען נאָך זיך יונג און אַלט.

די מעהרסטע פֿון די מיידלעך, וועלכע דרעהען זיך איבער דעם סקווער אין אבענד, זיינען היימישע, אַזוי ווי די טויבען, געבוירען אין סקווער, אויפֿגעצויגען צווישען די רעדער פֿון אויטאָמאָבילען און מאָטאָרען פֿון אויטאָבוסען און שטויב פֿון די געמויערטע הייזער אויף אַספֿאַלט־גאַסען, אויסגעבריהט אויף דער שטאָדט־זון. און אַזוי ווי די טויבען געהען זיי דורך צווישען די מענגע מענשען, דרעהען זיך הינטער די פֿיס פֿון פֿאַרבייגעהער, מישען זיך אוים מיט די נאַציעס פֿון דער וועלט, וואָס שפּאַציערען אין די אָבענדען אויפֿ'ן סקווער, און קומען אין לייבליכער בעריהרונג מיט אומבעקאַנטע, פֿרעמדע ווזענס און געהען אַרויס גאַנץ אונבעריהרט, נישט פֿערלירענדיג דערביי דאָס מיידליש־טויבענדיג, וואָס זיי בעזיצען. נאָר טיילמאָל מאַכט זיך, אַז עס פֿערבלאָנדזשעט צווישען די היימישע מיידלעך אַ פֿרעמדע פֿון דאָרף...

אויפֿ'ן סקווער, אין גרעלען פֿאַרנאַכטליכען עלעקטרישען שיין, צווישען די פֿיעל פֿאַרבייגעהענדע, האָבען געשפּאַצירט צוויי מיידלעך;ביידע געקליידעט אין יענעם אויפֿפֿאַלענדען שיק און רייץ, מיט וועלכע עס נעהמען זיך אוים אַ געוויסע סאָרט מיידלעך, און וואָס אַנדערע פֿרויען, נישט פֿון זייער פּראָפֿעסיע, מיהען זיך זיי נאָכצוטאָן און קענען נישט...

די מיידלעך, וואָס האָבען אויסגעזעהן אויסערליך ווי צוויי גלייכע אין

יאָהרען — כאָטש אין דער אמת'ן נישט אַזוי — האָבען פערגעסען דעם ציעל פון זייער גאַנג און געדערט צווישען זיך פערטרויליך, פון היימישע זאַכען.

— און די מאַמע האָט זעהר געוויינט, ווען דו ביזט אַוועקגעגאַנגען? — האָט איינע געפרעגט די אַנדערע אויף אידיש.

— ניין, געוויינט האָט זי ניט, פאַרוואָס זאָל זי וויינען, זי האָט דאָך געוואוסט, אַז איך פאָהר צו דיר.

— און וואָס מיינט מען אין דער היים אויף מיר? וואָס זאָגט מען, וואָס טהו איך דאָ? — האָט די עלטערע ווידער איבערגעפרעגט דער יונגערער, פיליכט צום הונדערטסטען מאָל.

— דער פאָטער האָט דאָך דערצעהלט אין שוהלכעל, וואָס דו האָסט אהיים געשריבען אין בריעף, אַז דו ביסט אַנגעשטעלט אין אַ גרויס געשעפט פון ווייסוואַרג, און אַז דו פערדינסט שען געלד.

— גלויבט מען אין דער היים? גלויבט מען?

— פאַרוואָס זאָל מען ניט גלויבען, אַז דו האָסט אַזוי געשריבען. די עלטערע האָט אַ מינוט שטיל געשוויגען.

— מיינסט אפשר, אַז איך האָב ניט געארבייט אין אַ ווייסגעשעפט? צוויי יאָהר האָב איך זיך אָפּגעפלאַגט ביי יאָסעלס זוהן פון דער היים דעם געלען ברוד, ער האָט אויף ווייסשעפּעל אַ סטאָר. צוערשט האָב איך געארבייט ביי איהם אין שאַפּ, פאַר צוואַנציג שילינג אַ וואָך, דערנאָך האָט ער מיר געזאָגט, אַז איך וועל זיין אַ „גוד גוירל", וועט ער מיר צולעגען צו צוויי „גינעס", נאָר איך זאָל נישט אויסזאָגען די אַנדערע. אָנגעמשעפּעט זיך צו מיר, אויף אַ מינוט האָט ער מיך נישט אָפּגעלאָזט. דערנאָך, אַז ער האָט מיך אַריינגעשטעלט אין סטאָר אַריין, בין איך דאָך שוין גאָר געווען „זיינע", פערקויפט ווי אַ הונד, איידער בחנם איז דאָך שוין גלייכער פאַר געלד, — האָט מען דאָך עפּעס דערפון.

יעצט האָט די יונגע געשוויגען.

— און גלויב מיר, עס איז גאָר ניט אַזוי דער מעהר מיט די שאַפּ־מיידלעך, אָדער די אָרענטליכע סטאָר־מיידלעך. עס איז דען דאָ איינס פון זיי אַן אָרענטליכס? זיי בעלאַנגען דאָך אַלע צו די „מענעדזשערס", ווי אויך צו די „באָסעס" — זיי קענען דען טהאָן, וואָס זיי ווילען?

די יונגערע האָט ווידער געשוויגען.

— און דאָ ווייס איך דאָך כאָטש פאַר וואָס און פאַר ווען. נעה ארויס אין סקווער אויף אַ פּאָר שעה, מאַך מיר מיינע פּאָר „גינעס“ און בין מיר אַ פרייער מענש. קיינער „באָדערט“ מיך ניט, גיב דעם פּאָליסמאַן אַ פּאָר שילינג אַ וואָך, בין איך דאָך אַ פרייער פויגעל, וואהין זיך וואו איך וויל, קלייך מיר אויס.

— און קיינער ווייסט ניט דערפון? — פרעגט זיך די אנדערע.

— וואָס מיינסטו, דאָ איז קראצניץ, וואָס יעדער ווייסט וואָס דו טהוסט? דאָ איז יעדער פאר זיך.

די יונגערע האָט ווידער געשוויגען.

— און מיט וואָס פאַר אַ דזשענטעלמענס דו טרעפסט זיך דאָ, מיינסטו עס זיינען אַזעלכע לייט, ווי ביי אונז אין קראצניץ? דאָ געהט ניט אַבי ווער אוים מיט אַ „ליידי“. דאָ געהט נאָר אוים אַ „דזשענטעלמאַן“, פיהרט דיך אויף סאפער אין א פיינעם רעסטאָראַן, אָדער אין א טאַנץ-זאַל. אַמאָל קען מען מאַכען די בעסטע „פּארטי“. איפיעל „שאַנסעס“ האָב איך שוין געהאט. וויפיעל דזשענטעללייט פון די „הויכע סאָסייטי“ מיט גוטע „פּאָזישאָנס“ זיינען געלעגען צו מיינע פיס און געגאנגען פאַר מיר די כפּרה, געבעטען זיך ביי מיר, אַז איך זאָל געהן מיט זיי „נעמען רומס“.

— און פאַר וואָס האָסטו נישט געוואָלט?

— עס איז נישט גוט, — לערנט די עלטערע די יונגע, — צופיעל זיך ארייננלאָזען מיט אַזאַ „דזשענטעלמאַן“ טויג נישט. דאס איז נישט פאר אונזערס איינער. אונזערס איינע איז אזוי: געטראָפען אַ דזשענטעל-מאַן, וויל ער געהן מיט דיר אויף סאפער — גוט, געגאנגען מיט איהם, געווען מיט איהם, אָבגעצאָהלט. איך געה מיר מיין וועג, דו — דיין וועג. איך קען דיך נישט, דו — מיך נישט. אז נישט, ווייסט דו נישט, מיט וועמען דו קענסט זיך ארייננלאָזען און דו קענסט נאָך ארייננפאַלען אין „טראָבעל“ — די פּאָר „גינעס“ פון דיר צונעהמען, אָדער אַנדערע צרות אָנטאָן. עס איז נישט גוט.

אין דעם איז דער יונגערמאַן, וואָס איז שוין אַ פּאָר מאָל פאַרביי-געגאנגען פאַרביי זיי ווידער צוגעקומען צו די מיידלעך, געקוקט זיי אין פּנים אריין, און אַלץ נישט געקענט אָבמאַכען זיין מיין, צוצוגעהן צו זיי, צי נישט.

— גיב נור א קוק ווי דער גרינהארן האָט זיך צוגעטשעפּעט צו

אונז. קום שוין אהער, גרינע אוגערקע, — האָט זיך אָנגערופען די עלטערע.

דער יונגערמאַן האָט געגעבען אַ ווייכען סאַמעטען בליק אויף די יונגערע, וועלכע האָט אויסגעדריקט שרעק און ווי עפּעס בעטענדיג זיך, אַז עס האָט זיך געדאכט, אַז אָט שמעלט ער זיך שוין אָב, ווידער האָט ער נישט געוואגט און ווייטער געגאַנגען.

— כ'לעבען, דו געפעלסט איהם, דאושע, — האָט געזאָגט די עלטערע, — און פון אזא „העכט", אַז מען כאַפּט, קען מען אַרויסציהען עטליכע שענע „גינעס", עס איז גאר אַ גרינע חיה, — זאָלסט נאָר קענען פון איהם אַרויסציהען.

די יונגערע איז פערשעמט געוואָרען און דערשראָקען אַביסעל, און האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

— שאַ, אָט קומט ער נאָך אַמאָל, דו מאַך זיך גאר נישט קוקענדיג אויף איהם, האָב איהם אין דר'ערד. וואָס ווינציגער דו וועסט קוקען אויף איהם, אַלץ מיעפער וועט ער ליעגען צו דיינע פיס. נאָר טאָמער וויל ער אַוועקגעהן, דאַן גיב איין בליק אויף איהם. אָבער אַזא קוק, אַז דו זאָלסט איהם די מוטער'ס מילך אַרויסנעמען מיט דעם קוק.

די יונגערע איז שטיל געווען און דערשראָקען. דער יונגערמאַן האָט זיך יעצט דערנעהנטערט צו זיי, אָבגעשטעלט זיך.

דער יונגערערס האַרץ האָט אָנגעהויבען צו קלאַפּען:

— קען מען אייך בעגלייטען? — האָט דער יונגערמאַן אָנגעהויבען צו שטאַמלען.

די יונגערע האָט געקוקט אויף דער עלטערער.

— עס בעלאַנגט וואוהין — האָט זיך די עלטערע אָבגערופען.

דער יונגערמאַן איז צוטומעלט געוואָרען פון אַזא ענטפער און האָט געשטאַמעלט.

— יאָ, וואוהין?

— אין קאַפע ראָיאַל, דאָרט שפּיעלט שענע מוזיק.

— יאָ, אין קאַפע ראָיאל — האָט דער יונגערמאַן געשטאַמעלט.

דער יונגערמאַן האָט אָנגעהויבען מיט זיי מיטצוגעהן.

— זעהסט, ווי מען מאַכט עס? — האָט די עלטערע צוביסען דעם זאַץ אין אידיש צו די יונגערע. די יונגערע האָט געשוויגען, נאָר איהר האַרץ האָט געקלאַפּט.

— נאַ, גערה דו ביי זיין זייט, דו געפּעלסט איהם — האָט די עלטערע קונציג נעגעבען זיך אַ דרעה און צוגעשאַרט די יונגערע צו דער זייט פון דעם יונגנמאַן.

די יונגערע איז געבליבען פאַר אַ מינוט ערשטוינט; דאָס קלאַפּען פון איהר האַרץ האָט זיך געהערט אין דער הויך.

— האָב ניט קיין מורא, איך וועל שוין רעדען פאַר דיר. דו קוק איהם נאָר אין די אויגען אריין, — האָט די עלטערע געלערנט די יונגערע.

זיי זענען אַלע דריי געגאַנגען אין קאַפע ראָיאַל.

II

חיים פישער האָט געהאַט שענע מוידען, מוידען מיט גערדיכטע, שוואַרצע צעפּ האַר, און מען האָט געזאָגט, אַז אַ בוים מיטן וואָרצעל וואָלט אַזא מויד געקענט אַרויסרייסען מיט איהרע צעפּ. רויטע געזונטע באַקען און גלאַנציגע אויגען. די מוידען האָבען גע'שם'ט איבער דער מדינה. האָט טאַקע חיים פישער מיט זיי גוטע שדוכים געטאָן. איינע האָט ער אויסגעגעבען קיין קרושנעוויץ, גענומען אַ רייכען פערד-סוחר אַ מאַן, אַן אַלמן. אַן אַנדערע האָט ער חתונה געמאַכט פאַר אַ קצב'ס אַ זוהן, און נאָך דריי האָבען זיך ביי איהם אין שטוב ארומגעדרעהט. דיענען וועט ער זיי ניט שיקען, עס פּאַסט ניט פאַר חיים פישער, אַז זיינע טעכטער זאָלען דיענען. האָבען די מוידען פערפיהרט אַ שטאָדט מיט יונגען. אַ גאַנצען טאָג גאָרניטשט געטהאָן, נאָר זיך אויסגעזוצט אַלע דריי, ווי די ליאַלקעס, אויפ'ן גאַניקעל, אין שמאָלען געסעל, זומער-לעב, אין די בלויזע העמדער, אין די רויטע אונטערקליידלעך, מיט די גאַקעטע הענד און בוזעמס אַרויס פאַר דער אָפענער שיין, און זיך אויסגענעהט געהעפטענע וועש און געזונגען ליעדער. פאַרנאַכט, ווען די וואַלקאַרזשעם מיט די שטעפען-מאַכער און די סוביעקטען פון די געשעפטען זענען אַהיים געקומען פון דער אַרבייט, האָבען זיי זיך אָפּגעוואַשען מיט שמעקענדיגע זייף. ווער עס האָט געהאַט האָט זיך אויסגעפּוצט אין די שבת'דיגע קראַוואַטען און געקליבען אַרום זיך די מוידען. דאָס גאַנצע געסעל האָט געשוויבלט מיט יונגען אַ גאַנצען אבענד, געדרעהט זיך אַרום די מוידען, זיי ביזגען אַרום האָניג. אַ טייל האָט געהאַט דאָס גליק צוגעלאָזען צו

ווערען, זענען זיי געזעסען אויף די טרעפּלעך פון גאַניקעל און געזונגען ליעדער. אַנדערע האָבען זיך געדרעהט אין געסעל. אַזוי האָט דאָס יונגוואַרג געבּרויעט אַ גאַנצע נאַכט און ניט געלאָזט דאָס גאַנצע געסעל ווייבער און אידען קיין אויג צו טהאָן, ביז דער פישער איז אַרויסגעקומען אויפ'ן גאַניקעל אין די גאַטקעס, און האָט מיטן פּאַסיק אַריינגעיאָגט די מוידען אין שטוב אַריין. און צו די יונגען האָט ער געזאָגט:

— איהר געהט אַהיים. איהר וועט זיך אַ כאָליערע אַוועקליינגען!

און אַז די יונגען האָבען געזעהן, אַז די מוידען זיינען אין שטוב פערשוואונדען, זיינען זיי זיך צוגאַנגען, און דאָס געסעל האָט געקענט איינדרעמלען.

אין די זומערדיגע שבתים נאָכמיטאָג, ווען די גאַנצע שטאָט זאָגט „פּרק", האָבען די מוידען צוזאַמענגענומען די יונגען און האָבען געמאַכט אַ טאַנץ. איז דער רב דערפון געוואָהר געוואָרען, האָט ער געשיקט נאָך חיים פישער און איהם געסטראַשעט, אַז ער וועט איהם די פיש אַסר'ן, אויב ער וועט די „בייע מאָדע פון טאַנצען" ניט אונטערברייגגען. האָט חיים צוטריבען די יונגען און עס איז געוואָרען אוים טאַנץ.

האָבען זיך די מוידען נישט געהאַט וואו אַהינצוטהאָן אין שטעדטעל. האָבען זיי אָנגעהויבען צו טראַכטען וועגען אַוועקפאָהרען פון דער היים אין דער גרויסער שטאָדט. איז אייגע אַוועקגעפאָהרען צום זמן נאָך לאָדז און איז דאָרט פערבליבען אַ גאַנצען ווינטער. אויף פּסח איז זי צוריקגעקומען און האָט מיט זיך מיטגעבראַכט אַ פולען קאַסטען מיט וועש און קליידער, מיט אַ ווינטער-מאַנטעל און אַ פּאָר שיך מיט אַ פּאָר קאַלאָשען. זי האָט געזאָגט, אַז זי אַרבייט אין אַ גרויסען וואַרען-געשעפט, אַ פערקויפערין איז זי דאָרט. אין שטעדטעל האָט מען גערעדט, אַז זי איז פּשוט אויף אַ שטעל פאַר אַ דינסט. און אַנדערע האָבען נאָך ערגערס געזאָגט...

איז חיים פישער דערפון געוואָהר געוואָרען. איז ער שוין אַרויסגעגאַנגען אין גאַס שלאָגען די וואָס רעדען, איז געוואָרען אַ גרויס גערודער יום-טוב אין שוהלכעל, וואו עס דאַווגען די פישערס. איז חיים אַהיים געקומען פון שוהל אַ בייזער און האָט געשוויגען אַ גאַנצען יום-טוב. אַז די מויד האָט זיך געקליבען ווידער צו פאָהרען קיין לאָדז, האָט חיים פישער געזאָגט, אַז ער וועט זי ניט לאָזען. זי זאָל זיין אין דער היים. און ווען עס

געפעלט איהר נישט די חיים, לאָז זי געהן פאַר אַ דינסט, נאָר נאָך לאָדז ווערט ער זי נישט לאָזען. און ער האָט איינגעשלאָסען דער מויד'ס קליידער מיט די וועש, מיט די שיך און די נייע פּאָר קאַלאָשען. האָט זיך די מויד ארויסגעגנב'עט ביינאַכט, אַ יונג האָט איהר געהאָלפען ארויסצוגנב'ענען דעם קאַסטען מיט די זאַכען און זי איז אַנטלאָפען.

אַ לאַנגע צייט האָט מען פון דער מויד נישט געהערט. אין יאָהרען ארום איז אָנגעקומען פון איהר אַ בריעף פון לאָנדאָן מיט אַ משעק אויף אַ פּאָר פונטען, וואָס די עלטערן האָבען נישט געוואוסט וואָס דאָס איז.

אין דעם בריעף שרייבט זי, אַז זי האָט זיך נים, גאָט צו דאַנקען, צו בעקלאָגען. עס געהט איהר נישט שלעכט. זי איז אין אַ געשעפט פון וויים-וואַרג, און דער בעל-הבית איז צו איהר גוט. זי האָפט נאָך אין גיכען איהרע עלטערן צו דערפרעהען מיט פרעהליכע נייעס... זי שטעהט אין שדוכים, שרייבט זי מיט פּיעל-מיינענדיגע פּינטעלער...

דער פאָטער האָט געטראָגען דעם בריעף אין שוהלכבל אריין און האָט איהם געגעבען אַלעמען צו לעזען.

איז דורכגעגאַנגען ווידער אַ לאַנגע צייט, און די „פרעהליכע נייעס" האָבען זיך נישט געהערט. און ווען די עלטערן האָבען זיך שוין געהאַט מיאש געווען דערפון, איז אָנגעקומען אויף ראש-השנה אַ וואונש-קאַרטע אַזוי גרוים ווי אַ טעלער, מיט אַ שיף און טויבען און אַלערליי געמעלען — און קיין איין וואָרט נים מעהר. אין אַ געוויסע צייט ארום, אויף אַ פסח, איז אָנגעקומען אַ משעק אויף פינף פונט, אָהן אַ וואָרט, דאַן איז באַלד ווידער אָנגעקומען אַ בריעף: „טייערע טאַטע און טייערע מאַמע", און זי שרייבט, אַז געהן געהט עס איהר גוט, עס פעהלט איהר חלילה קיין זאַך נישט, נאָר איינס פעהלט איהר יאָ — דאָס איז „אַ מאַמע'ס הארץ".

עס איז שלעכט צו זיין צווישען פרעמדע מענשען אַליין, ווי אַ פער-בלאָנדזעטע שעפּס פון דער סטאַדע. און ערשט יעצט ווייסט זי ווי אַפּצו-שעצען וואָס עלטערן זענען פאַר אַ קינד. אין דער פרעמד ווייסט מען דאָס ווי צו שעצען... און זי שרייבט, אַז ווען זי וואָלט געקענט האָבען אַ נאָהענטען מענשען מיט זיך, וואָלט איהר קיין איין זאַך נים געפעהלט....

אין דער משפחה האָט מען געוויינט אויף דעם בריעף, ווי צו תשעה-באב....

נאָר קיין „טייערע מאַמע" איז שוין נים געווען, וואָס זאָל בעגיסען דעם בריף מיט הייסע טרערען. די מוטער איז דורך דער צייט שוין געשטאָרבען.

אין דער הוים, ביים אלטען חיים, איז נאך איבערגעבליבען דעם פעטער זרח'ס, עליו השלום, א מיידעל, וואס דער אלטער פישער האט נאך דעם ברודער'ס טויט צו זיך אין שטוב אריינגענומען און געהאלטען ווי אנ'אייגען קינד. ווארים זיינע אייגענע טעכטער האט ער שוין געהאט אויסגעגעבען. און דער אלטער פישער חיים איז געקומען אויף דער עלטער, און קיין גדן פאר דעם ברידער'ס טאכטער האט ער אויך ניט געהאט, און קיין שידוך פאר דער מויד האט זיך נישט געמאכט, האט מען אוועקגעשריבען א בריעף צו דער שוועסטער אין לאנדאן: אז „די מאמע, אין ליכטיגען גן-עדן זאל זי זיין, לעבט נישט מעהר און דער טאטע איז שוין צו-אלט אליין ארויסצופאהרען צו די אזיערעם נאך פיש... אז עס וואלט ווער צוגענומען דעם פעטער זרח'ס טאכטער, וועלכע איז ביים טאטען, וואלט ער געגאנגען צום איידעם נאך קרושנעוויץ. בלויז העלפענדיג איהם ביי דער יאטקע, וואלט ער זיך פערדינט זיין שטיקעל ברויט".

איז באלד אין א פאר וואכען ארום אנגעקומען א בריעף פון לאנדאן, מיט א טשעק אויף פונטען, אז דעם פעטער זרח'ס טאכטער, דאושע, זאל נישט אנדערש טהאן, נאר גלייך קומען צו פאהרען צו איהר קיין לאנדאן. „זי וועט דא, שרייבט זי, גליקליך ווערען".

האט מען דער מויד איינגעפאקט א קאסטען מיט זאכען, מושוה געווארען מיט נמע דעם פוהרמאן פאר גנב'ענען די גרענעץ. און נמע האט געשווארען ביי זיין „ווייב און קינד", אז ער וועט די מויד אפהיטען ווי אן אויג אין קאפ ביז איבער די גרענעץ. און איבער דער גרענעץ וועט ער זי מיטגעבען מיט א פארטיע „ליטוואקעס", וועלכע פאהרען נאך לאנדאן.

III

אז די קוזינע איז אראפגעקומען קיין לאנדאן, האט ראזע נישט געוואוסט וואס צו טהאן מיט איהר. ראזע האט זיך געמאכט איהר כשר שטיקעל ברויט פון דעם, וואס זי איז געווען א גאסען-מיידעל, א בכבודיג גאסען-מיידעל. קיין פריינד האט זי נישט געהאט, ווייניג בעקאנטע, א חוץ איהר בעל הבית'טע, די דשענימעריז, א גוטע אלטע איירישע פרוי, מיט וועלכע ראזע האט זיך גוט בעפריינדעט. אפטמאל איז די גויה ארויפגעקומען צו איהר, געגעסען ביי איהר, און ראזע האט איהר מתנות

געגעבען. די גוטע איירישע האָט אַלץ געהאָפט, אַז ראָזע וועט אָנגעהמען דעם אמת'ן קריסטוס=גלויבען, און ווערען אַ באַפּטיסטין, ווי זי איז אַליין. ראָזעס פּראָפּעסיע איז איהר נישט אָנגעגאַנגען: „יעדען איינעם קומט נישט אָן דאָס שטיקעל ברויט לייכט". נאָר ראָזעס גלויבען האָט איהר נישט געלאָזט רוהען, און זי האָט אַלץ געהאָפט, אַז די שענע אידין וועט ווערען אַרונטערגענומען אונטער קריסטוסעס פליגלען און נישט אַנדערש, ווי נאָר אונטער זיינע „באַפּטיסטישע" פליגלען.

ראָזע אָבער האָט געזאָגט: טאָקע זי איז אַ גאַסען=מיידעל, אָבער דעם גלויבען פון איהרע עלטערען וועט זי נישט בייטען, אפילו ווען מען זאָל איהר אַוועקגעבען דעם „קינגס פּאַלאַץ".

אייגענטליך האָט ראָזע נישט פערשטאַנען, פאַרוואָס עס איז אַזאַ שלעכטע זאַך צו זיין אַ גאַסען=מיידעל. נאָר אַלע האָבען געהאַלטען, אַז אַ גאַסען=מיידעל איז אַ שלעכטע און אַ מיאוסע זאַך, האָט זי אויך אַזוי געהאַלטען און זי האָט זיך געהיט דערמיט פאַר בעקאַנטע און לאַנדסלייט. דורך דעם איז זי ניט נעגאַנגען אין די גאַסען, וואו זי האָט געקענט בעגעגענען אַ לאַנדסמאַן, זי האָט אויסגעמיטען „ווהייטשעפּעל" און דעם גאַנצען „איסט ענד", זי האָט געערדט ענגליש, און געהאַלטען זיך פאַר אַ ליידי. אָנשטהון האָט זי זיך געקענט נאָך פון דערהיים, פון שטענדיג איז זי אַריין אין די הויכע גאַסען אַלס „פּיקאָדילי" — צום אַדמיראַל=סקוועער, געזעסען אין די לאָבעס פון די האָטעלען. מיט דער צייט געקראָגען איהר שטענדיגע „קונדשאַפט", אַ פּאָר „דזשענטעללייט", מיט וועלכע זי איז אויסגעגאַנגען אויף סאַפּער נור דורך „אַפּאָינטמענטס".

געוואָהנט האָט זי אין איהר אייגען צימער, ביי איהר איירישער פריינדין. קיינמאָל האָט זי קיינעם ניט געבראַכט אַהיים צו זיך אין צימער, אַחוץ איהרע פריינדין=„ליידיס". די שכנים האָבען איגענטליך ניט געוואוסט, מיט וואָס זי באַשעפטיגט זיך, פון איהרע קליידער און מאַניערען האָט מען עס אויף איהר אויך נישט אָנגעזעהן.

צוערשט האָט זי געהאַלטען איהר „קוזינקע" ביי זיך, זי איז צוליעב דער „קוזינע" נישט אַרויסגעגאַנגען אין די אבענדען, און זי האָט זעלבסט=פערשטענדליך נישט געזאָגט דער קוזינע מיט וואָס זי בעשעפטיגט זיך. אָבער באַלד האָט זיך דאָס אָפּגערופען אויף איהרע פינאַנסען. קיין געלד האָט זי נישט געהאַט, געלעבט ווי יעדער „פּראָלעטאַריער" פון דער האַנד

אין מויל. דאַן האָט זי גענומען פערליערען קונדשאַפט. האָט זי פאַר דער קוזינע נעדונגען אַ בעזונדער צימער ערגעצוואו אין די אידישע געגענדען, און אַליין האָט זי זיך ווייטער בעשעפטיגט מיט איהר בעשעפטיגונג.

דעם פעטער זרח'ס טאָכטער האָט געפּרואווט פערדינען, געגאַנגען אין שאַפּ אַריין אַרבייטען. קיין אַרבייט איז ניט געווען, און דאָס וואָס זי האָט יאָ געקענט פערדינען, האָט ניט געקלעקט אויף איהר אויסהאַלטען, און דערביי איז די אַרבייט געווען אַזאַ שווערע, אַז זי האָט אין די ערשטע פּאָר וואָכען אויפגעגעסען „דאָס גרינע מעדעל", און די „רויטע באַקען", וואָס זי האָט מיטגעבראַכט פון דערהיים, זענען בלייך געוואָרען, און די ליפּען גרעבער, און די אויגען אויסגעלאָשען, און אַז דעם פעטער ברוך'ס טאָכטער האָט דערזעהען, וואָס עס איז געוואָרען פון דער קוזינע, איז איהר האַרץ צושניטען געוואָרען.

דערווייל איז די יונגערע אויך געוואָהר געוואָרען, מיט וואָס די עלטערע בעשעפטיגט זיך. קיין שטאַרקען איינדרוק האָט עס אויף איהר נישט געמאַכט, דערפאַר, וואָס זי האָט נישט געזעהן קיין אָפּשטויסענדעס, און האָט נאָר געזעהן, ווי איהר קוזינע וואָהנט אין אַ פיינע וואָהנונג, טהוט זיך אָן אין זיידענס, אין אויסגעהאַפטענע העמדער, די שענסטע היט, טהוט גאָרנישט אַ גאַנצען טאָג און האָט נישט קיין „באָס" איבער זיך, און דאַרף נישט זיצען אין שאַפּ אין די הייסע זומער-טעג, — אין אבענד געהט זי אויס סאַפּער עסען מיט פיינע ליוט, וועלכע בעהאַנדלען זי אַזוי פיין, און אַזוי אָנשטענדיג — אדרבה, די קוזינעס פראַפעסיע האָט איהר אימפּאָנירט, זי איז שטאָלץ געווען, וואָס זי האָט אַ קוזינע אַזאַ „גרויס-אַרטיגע ליידי" — און זי פלעגט אָפט אַרויסקומען צו איהר, זיצען ביי איהר און בעוואונדערען איהרע קליידער, איהרע שיך און איהרע היט. — ענדליך האָבען די מיידלעך געוואָהנט צוזאַמען.

צוערשט האָט די עלטערע פערדינט, און די יונגערע איז געבליבען אין דער היים. זי האָט זיך אָנגעטהון אין דער קוזינעס געגוצטע קליידער, געגעסען גוט — און באַלד אָנגעהויבען אויסצוזעהען פריש און שען. דער שאַפּ איז אַוועקגעשוואומען, ווי אַ בייזער חלום — שוין קיינמאָל נישט צוריק צו קומען. פון קיין אַנדער פּרנסה האָט מען אויך נישט געקלערט. עס איז זיך נישט געווען צו וואָס צו נעהמען. און קיין פּרנסה האָט נישט אויסגעזעהען ביי איהר אַזוי גרינג, אַזוי פיין און אַזוי

אָנשטענדיג ווי איהר קוזינעס... און אַמאָל האָט בײדע מײדלעך געטראָפען אויפ'ן גאַס אײנער פון ראָזע'ס פערעהרער, אַ עלטערער דזשענטעלמען שוין, — זעהר אַנ'אַנשטענדיגער „דזשענטעלמאַן", ער האָט זיך זעהר געפרעהט מיט רחל'ען, ראָזעס שוועסטער, אַזוי האָט זי ראָזע פאַר־געשטעלט, און ער האָט בײדע „שוועסטער" אײנגעלאַדען צו „סאַפּער" אין „מאָנאָקאָ". עס איז געווען אַזוי אָנשטענדיג... און ביסלעכווײז האָט ראָזע מיטגענומען איהר קוזינע און אָנגעהויבען איהר איבערצוגעבען די סודות פון איהר פּראָפעסיע — ביז מיר האָבען זי געטראָפען אויף פּיקאָדילי, בײ דעם סקווער פון די טויבען... ביז ראָזע האָט מיטגענומען איהר קוזינע אויף דער גאַס און געפיהרט זי אין „קאַפּע ראָיאַל".

IV

נאָך דעם ווי זײ זענען אַלע דרײ אָבגעזעסען אַ געווּיסע צײט אין קאַפּע־ראָיאַל, געטרונקען קאַפּע און ליקער, האָט ראָזע געזאָגט צו די יונגערע:

— וואָס וועט זײן דער סוף פון זיצען, איך וועל אײך לאָזען אַלײן— איהר וועט זיך שוין אַנ'עֵצה געבען אָהן מיר.

— נײן, ראָזע לעבען, איך בעט דיך, געה נישט אוועק — האָט די יונגערע אָנגעכאַפּט די עלטערע בײ דער האַנד,— איך האָב מורא צו זײן אַלײן.

— מורא, אין לאַנדאַן האָט מען נישט קײן מורא, — האָט די עלטערע געלאַכט — געה שוין נאַר, בלײב אַלײן מיט איהם, ער וועט דיך נישט אָבבײסען, דזשענטעללײט האָבען ליעב צו זײן אַלײן מיט זײערע לײדים. „איז'נט סאָ?" — האָט זי געזאָגט צום יונגען־מאַן אויף ענגליש.

— שור, יו אר רײט — האָט דער יונגערמאַן געשטאַמעלט פער־לעגען.

— און פריהער געלט, דו הערסט. נישט ווינציגער אַזוי ווי איך האָב דיר געזאָגט, און מאַך נישט מיט איהם קײן לאַנגע מעשׂיות. — האָט זי געזאָגט צו דער יונגערער אויף אידיש, אַז דער דזשענטעלמען זאָל נישט פערשטעהן...

די יונגערע איז רויט געוואָרען, איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען צו

קלאפּען נאָך העכער: טיק-טאַק, האָט אויף אַלע געקוקט אין קאַפּע-הויז, אויף די געסט, אויף די מיידלעך אַרום די טישען, וואָס זיצען און רויכערען סיגאַרעטלעך, נאָר נישט אויף איהר „בעשערטען", וואָס איז געזעסען געגענאיבער איהר.

דער יונגערמאַן האָט בעשטעלט נאָך קאַפּע, נאָך ליקער, גערעדט האָט ער מיט ראָזען אין ענגליש, וואָס די יונגערע האָט האַלב פערשטאַנען.

— זי איז נישט לאַנג אין לאָנדאָן, און ווייס נאָך נישט ווי אומצוגעהן מיט „דזשענטעללייט" — האָט ראָזא פערענטפערט איהר קוזינע פאַר'ן גאַסט.

— אָבער דערפאַר איז זי אַ שענע, — האָט דער גאַסט געזאָגט קוקענדיג אויף איהר.

— זי איז די שענסטע מיידעל פון סקווער, — האָט ראָזא געזאָגט, און שמייכענדיג הינטער אַרום איהר קוזינע, האָט זי צוגעלייגט אויף אידיש:

— דער גוי איז פערליעבט אין דיר, קענסט רייסען פון איהם אַ פּאַס, דו גרינע אוגערקע.

אָבער די יונגערע איז געבליבען זיצען אַ פערשעמטע, רויט-טוידט מיט אַ קלאַפּענדיג האַרץ און נישט געוואוסט, וואָס צו טהון און וואָס צו זאָגען.

— זאָל איך רעדען פאַר דיר, איך וועל טאַפּען דעם דופק, אויב עם לוינט זיך, — האָט די עלטערע געזאָגט.

— ראָזע לעבען, איך בעט דיך — האָט די יונגערע אָנגעכאַפּט די עלטערע ביי דער האַנד און געבעטען זיך, אַז זי זאָל שווייגען.

— וואָס וועט זיין דער סוף, עס ווערט דאָך שפּעט, אַז איך וואָלט אַזוי געזאָלט ביי יעדען גאַסט באַלאַמוטשען, מאַכען חנ'דלעך, וואָלט איך שעהן אויסגעזעהן? איך וואָלט אויף קיין שיך נישט געהאַט!

— ראָזע לעבען, איך וויל אַהיים געהן, — האָט די יונגערע געזאָגט.

— פאַרוואָס?

— איך ווייס נישט פאַרוואָס, איך האָב מורא.

— פאַרוואָס האָסטו מורא?

— איך ווייס נישט, איך האָב מורא.

— עס איז נישט שעהן צו בעליידיגען אַ גאַסט, ער האָט געלד געספענדעט.

— מיין פריינדין איז קראַנק, פיהלט זיך ניט מיט אַלעמען. — דער דזשענטעלמען וועט דאָך מיט מיר בלייבען — האָט זי זיך געווענדעט מיט אַ פערשאַרט שמייכעלע צום גאַסט.

— אַז די פריינדין וועט נישט איפּערזיכטיג זיין — האָט דער „דזשענטעלמען" געזאָגט.

— מיין פריינדין איז נישט קיין איפערזיכטיגע — האָט ראָזע געלאַכט, — ס'וואָהר? נאַ, נעהם די שליסעל און געה אַהיים. — גיט זי איבער דער קוזינע די שליסעל — איך וועל זיך באַלד מיט איהם אָפּפּאַרטיגען — גיט זי צו צו דער יונגערער אויף אידיש...

שפּעטער, אַז ראָזע איז צוריק געקומען אין וואָהנונג, וואו זיי האָבען געוואָהנט, האָט זי אַרויסגעוואָרפען פון זיידענעם זאַק אַ פּאַפּירענעם פינף־פונט שטיק און האָט עס צוגעוואָרפען צו דער יונגערער.

— נאַ זעהסט, וואָס איך האָב אַרויסגעקריגען פון דעם הונט.

די יונגערע איז נישט געשלאָפען. זי איז געלעגען אויפ'ן בעט אַנ'אָנגעטהונענע, מיט די צעפלאָשעטע האָר. זי האָט געלאָזט פאַלען דעם פינף־פונט־שטיק און איז רויט געוואָרען.

— נאַ, נעהם צו, עס איז דיין געלד.

די יונגערע איז נאָך מעהר רויט געוואָרען.

— מיין? — האָט זי געשמייכעלט.

— יאָ, איך בין געגאַנגען פאַר דיר.

די יונגערע האָט געשוויגען.

— פאַרוואָס ביסט דו נישט געגאַנגען מיט איהם? „אַ נייס דזשענטעלמען" געווען.

— ער איז מיר נישט געפעלען, — האָט די יונגערע געזאָגט.

— גאָר איינע, דו האָסט דען חתונה מיט איהם? ביסט זיך משדך מיט איהם, צי וואָס? היינט קענסט דו איהם, מאָרגען נישט. וואָס אַרט עס דיך?

די יונגערע האָט געשוויגען.

— ווייסט דו וואָס, די בעשעפטיגונג איז נישט פאַר דיר, — זאָגט ראָזע, אויסטהוענדיג זיך די זאָקען, — צו דער בעשעפטיגונג בעדאַרף

מען האָבען אַ גאַנץ אַנדערען סאָרט כאַראַקטער. מען בעדאַרף וויסען ווי דערמיט זיך אומצוגעהן, אַזוי ווי איך. איך האָב מורא, אַז דו וועסט עס קיינמאָל נישט קענען.

די יונגערע האָט געשוויגען.

— דו כלה'ס זיך צופיעל מיט זיי, אַזוי ווי עס וואָלט געווען דיין חתן. איך וואָלט זיך דורך דער צייט מיט דריי אָבגעפּאַרטינט, — זאָגט די עלטערע, אויסטהוענדיג דעם צווייטען זאַק פון פוס.

— נו, איך הויב דאָך ערשט אָן, איך וועל זיך אַודאי צוגעוואָהנען, — פערענטפערט זיך די יונגערע.

— איך האָב מורא, אַז נישט, צו דעם בעדאַרף מען האָבען אַ גאַנץ אַנדער סאָרט כאַראַקטער... — זאָגט די עלטערע, אויסטהוענדיג זיך דאָס קלייד.

V

אין די נעכסטע פּאָר וואָכען האָט ראָזע טאַקע איהר קוזינקע נישט מיטגענומען צו איהר בעשעפטיגונג. די מיידלעך האָבען געוואָהנט צוזאַמען, גענעסען צוזאַמען. דאושע האָט אָנגעטהון ראָזע'ס האַלקעלעך און בלוזקעלעך און ראָזע האָט איהר גענעבען קליינגעלד. ראָזע האָט זיך ווייטער בעשעפטיגט ביי איהר בעשעפטיגונג, אַרויסגעגאַנגען יעדען אבענד צו איהרע בעשטעלונגען. איז נישט געווען קיין „בעשטעלונגען", איז זי געגאַנגען אויפ'ן סקווער זוכען בעשעפטיגונג, וואָס זאָל איהר און איהר קוזינע געבען אויף חיונה. די קוזינקע האָט גאָרנישט נישט געטהון. ביי טאָג האָבען די מיידלעך זיך געקאָכט, גענייהט, אויפגעהאָפטען זיך שענע, בעשטיקטע וועש, דערצעהלען זיך מעשיות פון דער היים, לאַכען און פרעהען זיך, אָבער ביידע ביינקען נאָך עפּעס — נאָך וואָס זיי האָבען אַליין נישט געוואוסט. אַמאָל פלעגט מען אויך רעדען פון ראָזע'ס בעשעפטיגונג. ראָזע האָט איהר דערצעהלט פון די „דזשענטעללייט", מיט וועלכע זי האָט נעכטען גענעסען סאַפּער און נישט איינמאָל געמאַכט צוזאַמען דאָס געלעכטער פון זיי, דערצעהלענדיג דערביי די אינטימסטע זאַכען, אָהנע זיך עפּעס צו זשענירען, צו פערשעמען זיך, אָדער צו פיהלען, אַז זי זאָגט עפּעס נישט שעהנס...

צי דערפאַר, וואָס דאושען איז פריקרע געווען צו לעבען אויף ראָזעס חשבון, צי צוליב אַנדערע אורזאַכען — ווער קען וויסען? דאושען האָט זיך פערגלוסט צו געהן צוריק צו דער אַרבייט אין שאָפּ. און אַז ראָזע האָט געהערט דערפון, האָט זי געזאָגט צו איהר:

— וואָס פאַלט דיר איין? דאָס געזונט און לעבען אַוועקלעגען פאַר צוועלף שילינג אַ וואָך? וואָס ווילסטו האָבען דערפון?

די יונגערע האָט געשוויגען אַ ווייַלע, דאַן האָט זי זיך אָפּגערופען מיט האַרץ־קלאַפּונג:

— ראָזע, ווייסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען... — און האָט אָפּגעהאַקט.

— וואָס ווילסטו זאָגען?

— איך גלוסט אויך נישט צו געהן צוריק אין שאָפּ.

— ווער הייסט דיר דען? — זאָגט די עלטערע און שווייגט.

— און וואָס דען וועל איך טהאָן?

— וואָס זאָלסטו טהאָן?

און דאַן האָט דער געשפּרעך זיך אָפּגעהאַקט.

אין אַ פּאָר טעג אַרום, האָט ראָזע געקראָגען אַ בעשטעלונג פון אַן'אַלטען בעקאַנטען, אַ „סטעדי קאַסטאָמער" אויף אַ „ראַנדעוואו". דער „סטעדי קאַסטאָמער" האָט זי געבעטען, אַז זי זאָל מיטברענגען איהרס אַ פריינדין, וואָרים ס'וועט זיין נאָך אַ „דזשענטעלמאַן", אַ פיינער מאַן, זיינס אַ פריינד. זיי וועלען זיך אַלע טרעפען אין דער „לאָבבי" פון אַ בעוואוסטען האָטעל. די פריינדין, האָט דער „סטעד קאַסטאָמער" געבעטען, זאָל זיין אַ „נאַים לוקינג גירל", וואָס קען זיך „ביהעיווען" אין אַ „סאָסייעטי". די פּאַרטי וועט האָבען סאָפּער צוזאַמען אין אַ פיינעם פּלאַץ. לאַנג האָט ראָזע געקלערט וועמען מיטצונעהמען. דאושע האָט געוואוסט פון דער פּאַרטי. דאושע האָט געהאָלפען ראָזען זיך אָנצוטהאָן צו אָט דער „פּאַרטי". מיט איהר האָט זיך ראָזע מישב געווען, וועלכע קלייד זי זאָל אָנטהאָן, ווי אַזוי זי זאָל פערלאָקען איהרע האָר, ווי אַזוי זי זאָל דראַפּירען איהרע שאַלען. אָנטהוענדיג זיך, האָט ראָזע גערעדט צו זיך:

— ווענמען נעהמט מען דאָס מיט?

האָט זיך דאושע אָפּגערופען אין דער שטיל, האַלב מיט געלעכטער און האַלב שעמעוודיג:

— אז דו וואָלסט געוואָלט, וואָלט איך מיטגענאָמען.

— דו? — האָט זיך געוואונדערט ראָזע — עס איז נישט פאַר דיר.

— פאַרוואָס? — האָט געפרעגט די יונגע דאושע און איז רויט געוואָרען.

— מען דאַרף זיך קענען מיט דעם אומגעהן. עס איז נישט פאַר דיין כאַראַקטער.

— דו מיינסט פאַר דעגסמאָל?.. איך בין געווען אַ גרינע, איך האָב נאָך ניט געוואוסט — האָט דאושע געזאָגט.

— אַז דו ווילסט דוקא מיטגעהן, קום — האָט ראָזע געזאָגט — נאָר מאַך עס שנעלער, זיי וואַרטען שוין אויף אונז.

— ראָזע „דיער״ — איז דאושע אַרויסגעפאַלען אויף ראָזעס האַלז און האָט זי אָנגעהויבען צו קושען און צו האַלזען.

— מען דאַרף זיך אָבער אָנטהאָן אַזוי, אַז זיי זאָלען די כפרה ווערען — זאָגט ראָזע און האָט אָנגעהויבען אַרויסצושלעפען פון איהרע קאַסטענס אַלע איהרע בעהאַלטענע אוצרות, זיידענע קאָלירטע אונטער־קליידלעך, קליידער אין פערשידענע פאָרמען און מאָדעס: געהאָפטענע שפּיצען, בראַסלעטען אווירינגלעך, פאַסקעס — און פון דעם אַלעמען אויסגעפּוצט דאושן אַזוי, אַז זי האָט טאַקע אויסגעזעהען, אַז מען האָט געקענט „פאַר איהר די כפרה ווערען״...

דער „סטעדי קאַסטאָמער״ האָט מיטגעבראַכט אַ פריינד, אַ יונגען מאַן. אַלע פיער האָבען זיך בעגעגענט אין דער „לאָבבי״ פון האָטעל. ראָזע האָט בעקענט דאושען מיטן יונגען מאַן און אַליין האָט זי גענומען איהר „סטעדי קאַסטאָמער״ אונטערן אָרעם, דענקענדיג, אַז די צוויי הינטער זיי, דאושע מיטן יונגען מאַן, וועלען זיך שוין אַן עצה געבען אַליין. ערשט ביים עסען האָט זיך ווידער אַרויסגעוויזען, אַז דאושע הויבט ווידער אָן איהרע שטיק... זיצט ביים טיש ווי אַ כלה־מיידעל, האַלט דעם קאָפּ אַראָפּגעבויגען צו דער ערד, גנב׳עט בליקען צום יונגנמאַן. אַנשטאָט זי זאָל איהם קוקען אין די אויגען און לאַכען, שעמט זי זיך פאַר איהם, ווערט רויט, בלייך... ענטפערט נישט...

דעם יונגנמאַן, זעהט־אויס, איז דאָס קליינשטעדטעלדיגע כלה־שפּיעלען פון דער גאַסען־מיידעל געפעלען און ער האָט אויך מיטגעהאָלפען שפּיעלען דאָס חתן־כלה שפּיעל, ראָזען איז עס ניט געפעלען, אָבער זי האָט זיך נישט געקענט העלפען. זי האָט געוואונקען צו דאושען, געשטופּט זי, האָט געברומט צו איהר אין אידיש. און דאושע האָט געטהאָן דאָס איהריגע, האַלטענדיג דעם קאָפּ אַראָבגעבויגען צו דער ערד, פערשעמט, מעשה כלה, נאָר שיקענדיג גנבישע בליקען אויפן יונגענמאַן.

באַלד, אָבער, האָט ראָזע אָן זיי פערגעסען. זי איז שוין געווען האַלבלעך שכור און פערנומען מיט איהר „סטעדי קאָסטאָמער“. און אַז מ'האָט געהאַלטען ביים אַוועקגעהן, האָט ראָזע גענומען איהר „סטעדי קאָסטאָמער“ אונטערן אָרעם און איבערלאָזענדיג די צוויי הינטער זיך, האָט זי געזאָגט מיט אַ קאָקעטיש שמייכעלע:

— זיי וועלען זיך שוין אַן עֵצה געבען אָהן אונז.

נאָר דאושע האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען און אָנגעקוקט ראָזען מיט אַזאַ געבעט, מיט אַזאַ פערצווייפעלטען בליק, ווי ראָזע וואָלט זי איבערגעלאָזט אין דער טויטען־שטוב פון אַ געפענגניס.

— וואָס איז?

— ראָזע־לעבען! — האָט זיך דאושע אָנגעהויבען צו בעטען.

— הויבסט שוין ווידער אָן צו פערשעמען מיך פאַר מענשען? האָסט נישט בעדאַרפט אָנהויבען... פערטרייבסט מיר אַלע „קאָסטאָ־מערס“... — האָט ראָזע געזאָגט בייז.

דאושע האָט געהאַלטען דאָס פּנים אַראָפּגעלאָזען צו דער ערד.

— אַ, קום! זיי וועלען זיך שוין אַן עֵצה געבען אָהן אונז — האָט געזאָגט ראָזע און איז אַוועקגעגאַנגען, איבערלאָזענדיג דאושען מיט'ן פרעמדען יונגענמאַן אַליין...

אויפ'ן צווייטען טאָג, ווען ראָזע איז שפּעט אַהיים געקומען אויף איהר וואָהנונג, האָט זי געפונען דאושען ליגען אין בעט, מיט דער קאָלדרע איבערגעצויגען איבער'ן קאָפּ און וויינענדיג. האָט זיך ראָזע דערשראָקען, איז צוגעלאָפען צו איהר, זיך אַוועקגעזעצט ביים ראַנד פון בעט און אַרומגענומען דאושען.

— וואָס איז דיר, וואָס? ביזט נישט געזונט?

דאושע האָט נישט געזאגט קיין איין וואָרט, נאָר איינגעגראָבען איהר פּנים אין ראָזעס ברוסט און געוויינט...

— ראָזע... ראָזע־לעבען...

— וואָס איז דיר געשעהן?

דאושע האָט געהאַלטען אָבער אין איין כליפּען:

— ראָזע... ראָזע־לעבען...

— איך האָב דיר באַלד געזאָגט, אַז עס איז נישט פאַר דיר. די בעשעפטיגונג איז נישט פאַר דיין כאַראַקטער. און דו האָסט מיך נישט געוואָלט פאָלגען... — האָט ראָזע געזאָגט מיט אַ פאָרוואורף.

דאושע האָט אַ מינוט געשוויגען, דאן האט זי זיך אָפּגערופען, אין טרעהרען, נאָך טיעפער, טיעפער איינגראָבענדיג איהר קאָפּ אין ראָזע'ס בריסטען.

— ראָזע־לעבען... איך האָב דיר עפּעס וואָס צו זאָגען...

— וואָס?

— איך האָב איהם ליעב — האָט דאושע אַרויסגעוויינט.

— וועמען? — האָט זיך ראָזע געוואונדערט.

— אַלעקס'ן...

— ווער איז אַלעקס? — וואונדערט זיך ראָזע.

— דער יונגערמאַן, וואָס דיין פריינד האָט געבראַכט.

— אַ, דאָס איז אַלעס? — האָט ראָזע געלאכט — אַהאַ, דאָס איז אַלעס... כאַ־כאַ־כאַ!

דאושע האָט זי אָנגעקוקט פערוואונדערט:

— פאַרוואָס לאַכסטו?

— פאַרוואָס איך לאַך? — זאָגט ראָזע, — אונזערס איינע טאָר נישט ליעב האָבען. דאָס איז גוט פאַר „גוירלס"... אונזערס איינע האָט נישט קיין צייט זיך אַריינצולאָזען אין אַזעלכע זאַכען — היינט דאָ, מאָרגען אוים. צופיעל זיך אַריינצולאָזען מיט איינעם איז נישט גוט.

דאושע איז שטיל געוואָרען און טרויעריג. איהרע אויגען זענען געוואָרען גרעסער און טרויעריגער, און זי האָט אָנגעקוקט ראָזען.

— איך האָב אויך אַמאָל ליעב געהאַט, נאָר דאָס איז שוין געווען אַזוי לאַנג... — האָט זי געזאָגט ציהענדיג זיך פאַר שלעפּעריגקייט.

און אַז דאָושע האָט איהר ווידער אָנגעקוקט מיט איהרע גרויסע אויגען, האָט זי צוגעלייגט:

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז די בעשעפטיגונג איז נישט פאַר דיר. ביי דער בעשעפטיגונג טאָר מען נישט ליעב האָבען — אַ־נישט, קומט גאָרנישט אַרויס דערפון.

דאָושע איז געבליבען זיצען אויפן בעט, איהרע צוויי אויגען האָבען ערגעץ־וואו נעקוקט פערקלערט...